

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sulpici[i] Severi Presbyteri Opera Omnia

Sulpicius <Severus>

Amstelodami, 1665

Historia Hester Iudææ mulieris in Perside.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11490

VIII. Cæterum, ¹ à restitutione templi, usque in everfio-
nem, quæ sub Vespasiano, ² Consule Augusto, per Titum
Cæsarem consummata est, anni CCCCLXXX. & III. Præ-
dictum id olim est à Daniele, qui ab instauratione templi,
usque in everfionem, ³ LX. & IX. hebdomadas futuras pro-
nunciaverat. ⁴ A die autem captivitatis Judæorum, usque
in tempus restitutæ civitatis, fuerunt anni CCLX.

XVII. ⁵ Hoc temporum tractu, *Hester* atque *Judith*
fuisse, arbitramur. Quarum quidem ⁶ actus, quibus potif-
simum regibus connectam, non facile perspexerim. Nam
cum

quid propter diversas supputationes va-
riet. *Sigon.*

¹ *A restitutione templi.*] Quæ fuit sub
Longimano, ut diximus. Quamvis Jo-
sephus eam factam scribat anno Xerxis
vigesimo octavo, mense nono. *Origin.*
Judæic. lib. II. cap. 5.

² *Consule Augusto.*] Fl. Vespasiano
Augusto. Hic erat annus imperii ejus se-
cundus. *Idem.*

³ *LX. & IX. hebdomadas.*] Quæ faciunt
annos prædictos: quibus si septem ad-
dideris, erunt hebdomadæ LXX. Euse-
bius in Nehemia, *Si quis autem ab hoc
tempore* (quo videlicet Jerusalem con-
structa fuit) LXX. hebdomadas à Daniele
scriptas numeret, quæ faciunt annos CCCXC.
reperiet eas in regno Herodis expletas, sub
quo obsideri Jerusalem cepta, secundo post-
ea Vespasiani anno capitur. Et in Herode,
Ab instauratione templi sub Dario, usque
ad Hyrcanum & centesimam octogesimam
sextam Olympiadem, annis CCCCLXXXIII.
in medio transactis, quos Daniel quoque
significat, dicens: & scies & intelliges
ab initio sermonis restaurandi & adifi-
candi Jerusalem, usque ad Christi princi-
patum hebdomades septem & hebdomades
sexaginta duæ, quæ hebdomades LXX. fa-
ciunt annos CCCCLXXXIII. Vide sequentia.
Drus.

⁴ *A die autem captivitatis.*] Ab an-
no undecimo Sedeciæ regis Juda usque
ad annum XXXII. Artaxerxis Memoris.
Scire licet Sulpicium ab anno illo unde-

cimo Sedeciæ numerare annos LXX. qui-
bus Judæi fuerunt in captivitate Babylo-
nica, usque ad annum primum Cyri re-
gis Persarum. Alii aliter numerant an-
nos illos. *Drusus.*

⁵ *Hoc temporum tractu Esther atque
Judith fuisse arbitramur.*] Falleris. Nam
Esther fuit sub A suero. Quis autem A su-
rus nisi Xerxes? cujus uxor Amestris
vocatur in Historia Herodoti. Utraque
vox Persica est. Nam Ebraicum nomen
erat Hadassa, quo vocabatur antequam
in aulam regis assumpta esset. Amestris
quasi אֶסְתֵּר אֱוֶסְתֵּר. De Judith major du-
bitatio est. Sunt qui eam vixisse putant
sub principatu Manassæ: quod mihi non
fit verisimile. Nam tempore hujus regis
Judæi Babylonii satis noti erant: tem-
pore Judith non item. Colligo ex iis
verbis quæ habentur Jud. 5. 20. Ad hæc
sub Judith templum destructum fuisse
doceo ex 5. 20. Secundum editionem
Complutensem. Ait enim ibi Achior,
ὁ υἱὸς τῆς ἑβραίων ἐπισημῆς εἰς ἔδουφος.
Judithæ honorificam mentionem facit
Clemens Stromat. lib. 4. ejus historiam
confictam esse arbitratr Beroaldus
Chronologiæ suæ lib. III. cap. 4. Du-
bitatum de ea olim fuisse patet ex verbis
Hieronym. Hag. 1. sicut & in Judith (si
quis tamen vult librum recipere mulie-
ris) & parvuli sui perierunt. Vide sis
Augustinum de Civitate Dei. x VII. 26.
Drusus.

⁶ *Actus.*] Supra lib. I. Apostolorumque

cum Hester¹ sub Artaxerxe rege referatur, porro² duos hujus nominis Persarum reges fuisse reperi, multa cunctatio est, cujus hæc temporibus applicetur. Mihi tamen visum est, ³ huic Artaxerxi, sub quo Hierosolyina est restituta, Hester historiam connectere: ⁴ quæ ante fuit verisimilis, ut si sub priore Artaxerxe fuisset, ⁵ cujus tempora complexus est, nullam tam illustris sceminae mentionem retulisset, maxime cum ab illo Artaxerxe inhibitam templi ædificationem, sicut supra memoravimus, constet: neque ⁶ Hester passura fuerit tum, si in illius matrimonio tum fuisset. Nunc gesta edisseram.

¹ XVIII. Erat ea tempestate regi in matrimonio ⁷ *Vastis* ² quædam, miræ scemina pulchritudinis. Cujus cum formam omnibus

actus. Nunc acta potius dicimus, id est, *περὶ τῆς*. Idem.

¹ *Sub Artaxerxe.*] Sic Græci *Asuerum* appellant. Nec aliter Josephus. Alii melius, *Asuerum Xerxem* esse, conjiciunt. Idem.

² *Duos hujus nominis Persarum reges.*] Prior *Μαροχξ* dictus est, quod manu dexteram haberet altera longior: posterior *Μνήμων*, id est, Memor, ut antea monuimus. Hic prius *Articas* nominabatur, cujus vitam descripsit Plutarchus. Præter hos, *Ochus* etiam appellatus fuit Artaxerxes. Vide *sis* *Ælianum*, itemque *Diodorum* in extremo libri decimi quinti. Idem.

³ *Huic Artaxerxi.*] Multa, præter *Sulpicianam*, opiniones de *Assuero* illo sunt, *Estheræ* marito. *Hebræi* in *Seder Olam*, censent fuisse *Cambysen*, adduntque *Estheram* fuisse matrem *Darii Hytaspis*. Item *Vatabl. Genebr. Joseph. Cajet. Bellarm. Salianus, Artaxerxem Longimanum, Severius & Gordonus, Artaxersem Ochum. Scaliger Xerxem. Megasthenes, Lyra, R. Salomo, Aben Esra, Darium Hytaspis*. Omnes hæc opiniones suis laborant incommodis. *A-mestris* crudelissima scemina fuit. *Herodot. VII. & IX.* Ergo non *Esther*, nec *Assuerus Xerxes*. *Alia* in *Mardochei*

& *Estheræ* ætatem nimium impingunt. *Darius Hytaspis* præferendus videtur. Quia uxor ejus *Atossa*. *Herod. At Esther Hadasa* vocatur *Esth. II. 6.* Quod eam *Herod. Cyri filiam* vocat, facile, ut in peregrino excusari potest. *Horn.*

⁴ *Quæ ante fuit verisimilis.*] Hunc locum perspicue corruptum, ita restituit doctissimus *Sigonius*, quia haud fuit verisimile, si sub priore Artaxerxe fuisset, qui ejus tempora complexus est, nullam tam illustris sceminae mentionem retulisset. *Giselinus* accedit propius ad vulgatam lectionem, quia haud fuit verisimile, si sub priore Artaxerxe fuisset, qui hujus tempora complexus est, nullam tam illustris sceminae mentionem retulisset. *Drusus.*

⁵ *Cujus tempora complexus est.*] *Drus.* legit: qui ejus tempora. *Esdræ* intelligit.

⁶ *Hester.*] Scribendum leniter *Esther*. Nam est *Aleph* in scriptura *Ebraica*, qua litera vim exprimit spiritus lenis apud *Græcos*. Similiter peccatum ab antiquis in *Habraam, Helias & similibus. Drus.* Eam comparo *Herfilia*, quæ *Sabinis* popularibus suis pacem & civitatem Romanam obtinuit. *xxx.* huic historiae somnium quoddam *Mardochei* præmittunt, quod non est in *Hebræo. Grotius.*

⁷ *Vastis quædam.*] Quæ apud *Josephum*

omnibus prædicaret, ¹ die quodam, cum ² publicum convivium dabat, adesse reginam, ³ demonstrandæ pulchritudinis gratia, jubet. Illa vero, ⁴ stulto rege consultior, pudens virorum oculis ⁵ spectaculum corporis præbere, ⁶ jussa abnuit. Qua contumelia ⁷ barbarus animus permotus, uxorem ⁸ matrimonio ac regia depellit. Igitur ⁹ quum in locum ⁵ ejus puella regis conjugio quæreretur, reperta est Hester cæteras specie vincere. ¹⁰ Hæc Judæa, ex tribu Benjamin ⁶ utroque parente orba, à ¹¹ Mardocheo ¹² patruale fratre educta

phum *ἑσθη*. Fuit filia Hystaspis. *Serapivius*. Vel Cyri, quam Herodotus III. vocat Artystonam. Quod nomen alludit ad Vasthi.

¹ *Die quodam.*] Anno tertio Imperii. Fabulatur Chaldaus Darium ad instar Salomonis, thronum sibi curasse fieri. Eo perfecto, convivium hoc, velut inaugurale, celebratum. Alii, ob diem natalem.

² *Publicum convivium.*] Eoque proceres suos excipit, cum appararet expeditionem in Græciam. Esther I. *Drusius*. Etiam Romani Imperatores sæpe epulis exceperunt cum senatu plebem. *Statius* in epulo Domitiani:

Hic cum Romuleos proceres, trabeataque Cæsar

Agmina mille, simul jussit decumbere mensis.

³ *Demonstrandæ pulchritudinis gratia.*] Quod nec scemina decorum, nec Regitutum erat. *Grot.* Nota Candaulis Historia. *Herodot.* I. Rabini fabulantur eam nudam à Rege prodire jussam. Cuius causa fuerit, tum quod impii Baltaris filia esset, tum quod servas Hebræas Sabbatho nudas operari cogeret. Fœminæ autem Persicæ insigni forma. *In Perside fœminarum pulchritudo excellit.* *Ammianus*. Et *Alexander* dixit: *Persicæ fœminas esse oculorum dolores.* *Curtius*.

⁴ *Stulto Rege.*] Ob temulentiam, quæ semel anno Regibus Persarum permiffa festo Solis. *A Lapide*.

⁵ *Spectaculum corporis.*] Mirum ni in

Rabbinorum opinione Sulpicius fuerit, nudam introire jussam.

⁶ *Jussa abnuit.*] Forte superioribus verbis quam oportebat. Alioqui erat contra mores, quod Rex jussisset. *Josephus* hoc loco: *Φυλακὴ τῆς ὤψης πέρσαις νόμων, οἱ τοῖς ἀλλοθίοις βλέπειν τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύεται.* Vide & *Plutarchum* in *Themistocle*. Non ergo, nisi forte verbulo, peccavit Vasthi. Noluit videri concubina. Nam tales apud Parthos in convivia introducebat. *Macrobius* 7. 1. *Ambrosius* 1. de *Elia* capite 15.

⁷ *Barbarus animus.*] Persæ sunt barbari, maxime zelotypi, & in uxores ferri. *Plutarch.* in *Artaxerxe*.

⁸ *Matrimonio ac regia depellit.*] Gravis pœna pro culpa levi, si tamen culpa. *Grotius*.

⁹ *Quum in locum ejus.*] *Esth.* II.

¹⁰ *Hæc Judæa, ex tribu Benjamin.*] Sic & *Joseph*. Et ipsa & *Mardocheus* fuerunt ex genere *Saulis*, & stirpe regia. Ergo *Esther* fuit filia *Cis*, pro quo *Herodotus* III. habet, filia *Cyri*. Nam non noverat ipse *Cis*, neque *Arossam* filiam fuisse *Judæam*. *Serapivius*.

¹¹ *Mardocheo.*] Hunc fuisse putant *Mardonium*, qui sub *Xerxe* in Græcia cæsus. Nomen non admodum abludit, sed ætas atque aliæ circumstantiæ apud *Herodotum*. *Horn*.

¹² *Patruale fratre.*] Errat *Sigonius*, existimans *Mardocheum* fuisse patrum *Estheræ*, cum fuerit filia patris ejus, id est, *Ἰουδαίης ἀδελφῆς πατρὸς αὐτῆς*.

7 ducta. Quum ad ¹ regales nuptias duceretur, mandante
educatore, genus ac patriam occultavit: admonita ne pa-
ternarum traditionum immemor, & si in matrimonium alienige-
8 na captiva succederet, ² gentilium cibis participaret. Igitur jun-
cta regi, brevi (ut fit) vi pulchritudinis, totum ejus animum
facile cœpit: adeo ut eam æquatam imperio, ³ insigni re-
9 gio, ⁴ veste purpurea, donaret. Qua tempestate Mardo-
chaus ⁵ inter proximos regis erat, pro virili portione ⁶ ne-
gociorum

Unde suspicio mihi legendum in editio-
ne nostra Latina, *filiam fratris patris
sui*: ubi vulgo: *filiam fratris sui*. Esth.
II. 7. Cæterum patruelem fratrem dicit
imitatione Ciceronis, qui sic locutus
est in quinto de finibus, *frater noster co-
gnatione patruelis, amore germanus*. Dru-
sius. Editio vulgata etiam adoptionis
meminit. Esther. II. 7. *Vocabatur Esther
& utrumque parentem amiserat; pulchra
nimis & decora facie. Mortuisque patre
ejus ac matre, Mardocheus sibi eam ad-
optavit in filiam*. Ita etiam commate 15.
Sed adoptare heic non aliter versionis
autor sumpsit, ac in Exodi II. 7. Ubi
Pharaonis filia dicitur Mosen adultum
adoptasse in locum filii. Neque adoptio-
nis Romanæ vestigium aliquod heic
inesse putandum, sed curam seu amo-
rem, sive paternum sive maternum,
quo nutritus sive hic, sive illa orba fue-
rit, tantum innui. Quin in loco illo
Estheris, Magistri non modo nullam
agnoscunt adoptionis quidem umbram,
sed etiam plane negant, dum verba illa
לקחה לו לבת, *accepit eam sibi in fi-
liam* (ut habet veritas Ebraica) de ma-
trimonio cum ea inito intelligunt. R.
Jarchius ibidem: רבתינו פרשו לבית
לאשר *Rabbini nostri explicant illud
לבית (in filiam) per לבית (in domum) ut
scilicet sibi uxor esset, quod diserte asse-
runt etiam Hellenistæ, quibus pro ver-
bis illis substituitur, ἐπαυδύσεν αὐ-
τὴν ἐκωτὶς εἰς γυναικα, educavit eam
sibi in uxorem*. Seldenus.

¹ Regales nuptias.] Sic alibi: regales
usus & regale convivium, id est, rege

dignum. Prætulere tamen, *regias m-
ptias*. Drus.

² Gentilium cibis participaret.] Quæ
unde habeat. Gentiles autem dicit gen-
tes, ut antea notatum. Sic in vita Mar-
tini, segm. x. *gentiliura turba*. & segm.
xvi. *Profani ac gentilis domura adire posse*.
& alibi: *parentibus secundum seculi digni-
tatem non infimis, gentilibus tamen*. Hinc
gentilitas gentium religio. Ibid. seg. 3.
Matrem gentilitatis absolvi errore. & pau-
lo ante, *parentesque, quos adhuc gentilitas
detinebat*. & segm. 16. *Nam Tetradius
eodem tempore adhuc gentilitatis errore im-
plicitus tenebatur*. Alius paganismum
diceret. Drus.

³ Insigni regio.] Diademate. Esther.
II. 7, ubi τὸ Διάδημα τὸ γυναικῆον
appellatur. Josephus quoque Διάδημα
vocat Antiquitatum libro xi. capite 6.
& Esther in sua ad Deum precatio-
σημείον τὸ ὑπερηφανείας μὲ, ὃ ἐστὶν
ἐπὶ τὸ κεφαλῆς μὲ. Drus. Sultanam
fecit. Grot. Quod in Oriente, ut pluri-
mum captivis & plebeis contingit. Ta-
les plerumque Imperatoris Turcarum,
Persarum, Tatarorum, & Arabum Prin-
cipum uxores. Horn.

⁴ Veste purpurea donaret.] Et aliis Re-
ginarum donis. Dedit igitur ei δαμά-
λυπτῆρα. Anthyllam urbem Regis
Persarum uxoribus in calceamentum
datam, ait Herodotus II.

⁵ Inter proximos Regis erat.] Inter
amicos regis necessarios. Josephus.
Neutrum habetur in historia Ebraica.
Quarendum ergo unde hauserint. Drus.

⁶ Negotiorum familiarium curator.]
Expressit

gociorum familiarium curator. Is compositas à duobus spadonibus regi insidias prodiderat: atque ex eo charior, summisque honoribus donatus.

XIX. Erat ea tempestate regi, ³ *Haman* quidam familiaris, quem æquatam sibi, ⁴ adorari, more regum, præceperat. ⁵ Id Mardocheus, unus ex omnibus, facere fastidians,

Expresit verbum Græcum ἐθεροπιδουσε. Esther II. 21. quod inter alia curare significat. Interpres Latinus edition. Romanæ vertit, *serviebat*. Ufurpatur de liberali obsequio, quo quis alium demeretur. Sed eo loco veritas Ebraica habet, *sedebat in porta regis*, id est, morabatur, manebat. Nam Persarum optimates & proceres regum limina terebant, & quotidie in porta versabantur, quam nunc aulam vocant. Unde aulici omnes generali ἑπιθυραῖς βασιλέως nomine nuncupantur. Quod à Cyro constitutum olim fuisse annotat Barnabas Briffonius de regno Persarum lib. 1. *Drus.* Compositas à duobus spadonibus regi insidias prodidit. Nomina eorum Bagathan & Thares erant ὑπερωματεφύλακες. lxx. Interpret. Causa conspirationis, quod Rex ipsis prætulisset Mardocheum. Alii, quod repudiata Vasthi, Estherem duxisset. Alii, quod regnum conarentur ad Amanem transferre. Josphus Ben Gorionis dicit, eos caput Darii ad Regem Macedoniæ, qui jam bellum Persis indixerat, deferre voluisse. Sed hoc fabulosum.

1 *Prodiderat.*] Josephus: Βαρνάβαζος ἑθέρων οἰκέτης ἔπειτα, τὸ ἄλλο ἂν ἰσθραήλ, σιωεῖς τῶ ἐπιβαλλῶ, τῶ ἡεῖω κατεμῶν (εἰ τὸ γυναικὸς ἔ βασιλέως. Μαρδοχαίου ἡ δὲ τὸ Ἐθέρως, φανερὸς ἐπέισησε τῶ βασιλεῖ τὰς ἐπιβαλλόντας.

2 *Summisque honoribus donatus.*] Falsum. Nam Esth. 6. 3. *Quid factum est honoris Mardocheo?* & dixerunt pueri ejus ministri ejus, non est factum cum eo quicquam. *Drusius.* Consentit Josephus xi. 6. qui nihil præmii Mardocheo datum asserit,

præterquam quod nomen ejus Annalibus insertum, & ipse inter amicos regis necessarios reciperetur.

3 *Haman quidam.*] Esth. III. Qui ex regia Amalecitarum stirpe. Fuit enim Agagæus 1 Sam. 15. In Apocryphis additamenti ad Estheram cap. 16. 10. 14. dicitur Macedo. Respondent, stirpe Amalecitam, patria Macedonem fuisse. Sed hoc gratis dicitur. Multa argumenta ostendunt, illa additamenta laciniæ esse, ut Sixtus Senensis vocat. Chaldaeus eum fuisse vult mancipium Mardochei & eundem cum illo qui c. 1. 14. vocatur Mamuchan. Quod posterius etiam alii Rabbini asserunt, & multa insuper comminiscuntur de hoc ipsorum hoste, quæ referre longum esset.

4 *Adorari more regum præceperat.*] Persarum. Justinus 6. *Conon à regis conspectu & colloquio prohibitus, quod eum more Persarum adorare nollet.* Lampridius in Alexandro Severo: *Adorari se vetuit regum more Persarum.* *Drusius.* Nam mos adorandi talis erat. Genu flexo, proni procumbentes in terram, fronte humum feriebant, ac terram osculabantur. *Curt. v. & VIII. Valer. Maxim. VIII. 3. Joseph. xx. 3. Martial. x. ep. 72.* Ac Reges quidem, ut Deos venerabantur, & pro talibus eos habebant. *Xenoph. Strabo x. & alii.* De quibus vide Briffonium 1. de regno Persarum. Sed Haman, quamquam regio honore, non tamen ut Deus cultus, sed civili solum honore, eoque eximio. *Horn.*

5 *Id Mardocheus unus ex omnibus facere fastidians.*] Quia Haman olim mancipium ejus. *Chaldaeus manuscriptus.* Quia pictas idolorum imagines in vestibus gerebat. *Rabbini.* Quia Amalecita æ-

3 diens, 1 odia Persæ in se graviter accenderat. Igitur Haman, ad perniciem 2 Hebræi, 3 animum intendens, regem adit, affirmatque: *esse in regno ejus hominum genus, pravis superstitionibus, Deo hominibusque invisum, 4 externis legibus vivens, dignum exitio. Rectum esse, omnes hujus gentis internecioni dare;* 5 exque eorum bonis immensas opes pollicetur. Facile id 6 barbaro persuasum. 5 Edictum emittitur: *Judæos necandos.* 6 Missique continuo, qui per omne regnum, 7 ab India usque 7 Æthiopiā, edictum promulgarent. 8 Id ubi Mardocheo compertum, 9 conscissis vestibus sacco obvolvitur, consper-

susque

terni Judæorum hostes. *Cajetanus.* Ac proinde nefas dixit ullum honorem exhibere homini nato ex stirpe divinitus devota. Nam alioqui Judæis non illicitum erat reges & principes eo modo venerari, quem mos Oriens receperat. Sic David Saulem *ωρεσεκωήσε πεισών ἐπὶ ωρεσωπον, ως ἔθθ.* *Josephus.*

1 *Odia Persæ.]* Amalecita erat, sed in Persia vel natus, vel educatus. Proculdubio ipse vel majores ejus à Nebucadnezare, cum illas inter Ægyptum & Chaldaeam regiones subigeret, in Persiam abductus fuit. *Horn.*

2 *Hebræi.]* Mardochei, atque adeo Ebræorum omnium. Nam parum esse ratus uni manum adferre, conatus est omnes Ebræos, quotquot erant, in toto Asueri regno, perdere. Id evincunt consequentia verba. *Dyus.*

3 *Animum intendit.]* Per sortem die explorata qua Judæi deleterentur. Sors illa Persice *פור* dicebatur. Unde postea dies *פור*. Vide Josephum, in quo pro *φραραίς* legendum *φραραίς*.

4 *Externis legibus vivens.]* Josephus: *ἔθθ ἀμικθν, ἀσύμφυλον, ἔτε θρησκείαν πλὴν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις ἔχον, ἔτε νόμοις χρωμένον ὁμοίοις, ἐχθροὺν δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι, καὶ τοῖς ἐπιτηδούμοσι τῶν ἁπλῶν, καὶ ἀπεισιν ἀνθρώποις.* Et in ipso edicto, quod sequitur: *δυσμεγές ἔθθ καὶ τοῖς ἄλλοις*

ἀλλόθθ. Tacitus de Judæis: *Separati epulis, discreti cubilibus.* Cicero pro Flacco: *Stantibus Hierosolymis, pacatisque Judæis, tamen istorum religio sacrorum, à splendore hujus imperii, gravitate nominis nostri, majorum institutis abhorrebat.* Juvenalis:

Romanas autem soliti contemnere leges, Judaicum ediscunt, & servant, & metuunt jus.

5 *Edictum emittitur, Judæos necandos.]* Sic Mithridates una epistola *lxxx* mille Romanos, in Asiaticis urbibus, negotiorum causa dispersos, interemit. *Valerius Maximus* lib. ix. c. 3. *Appianus, Florus.*

6 *Missique continuo.]* *Ἀγχαροί, βιβλιοφόροι.* *Lxx.*

7 *Ab India usque Æthiopiā.]* Indus fatalis ad Orientem Regum Persiæ terminus: sicut ad septentrionem Iaxartes. Æthiopiā intellige, quæ supra Ægyptum est. Universum hoc imperium in Satrapias *cxxvi* divisum fuit. *Horn.*

8 *Id ubi Mardocheo compertum.]* *Esther.* iv.

9 *Conscissis vestibus sacco obvolvitur conspersusque cinere.]* Nullum luctus sui signum omisit. Neque enim, in gravissimis etiam doloribus, ultra hæc Oriens procedebat, ut supra aliquoties dictum.

1 *Ibique*

susque cinere, pergit ad reginam, ¹ ibique ejulatu multo, cuncta questibus replet: *Facinus indignum, ² immeritam gentem perire, neque ullam pereundi causam dari.* Hester lamentantis voce excita, rem, ut erat, cognoscit. Tum vero ⁹ anceps consilii; quia adeundi regem potestas non erat (et enim ³ more Persarum, reginæ introire ad regem, nisi accessitæ, non licet: nec tamen, quum fuerit regi libitum, sed statuto tempore admittitur) & forte tum ita evenerat, ut diebus triginta proximis, ⁴ separata à conspectu regis Hester haberetur. Igitur audendum aliquid pro civibus ¹⁰ ta, etsi certa pestis adesset, pulchro in negotio ⁵ occumbere parat. Invocato prius Domino, ⁶ aulam regis ingre- ¹¹ ditur. At ⁷ barbarus, re insolita perculsus, paulatim ⁸ blan- ¹² dimento muliebri delinitus, postremo ad cœnam reginæ perducitur: ⁹ unaque cum illo Haman ille regi charus, & ^{*} Judææ gentis infestus.

XX. Igi-

¹ *Ibique ejulatu multo.]* Non ibi tantum, sed & in foro & plateis. Erat hic clamandi mos in magnis calamitatibus apud Persas in usu & frequens. *Curt. iv. & v. Herodot. III. & VIII. ἐφέρετο ἄλγος τὸ πολέως. Joseph.*

² *Immeritam gentem perire.]* Hoc ex Græcis depromit, qui Mardocheum clamasse dicunt: *αἰρεῖ ἔθνη μηδὲν ἠδικηκός.* Sic & Josephus: *ὅτι μηδὲν ἀδικησάν ἔθνη ἀναίρεται.*

³ *More Persarum, Regina introire ad regem.]* Imo ulli viro aut sceminæ. Puellæ autem virgines admittebantur per vi- ces. Quod autem in Sulpicio, *nec tamen cum fuerit regi libitum, sed statuto tempore admittitur,* additum videtur ex ingenio ejus. Dubito etiam an cum fide historia conveniat. *Drus.* Imo non convenit, si Josepho credimus. Nam Regem dixisse refert: *legem illam in subditos esse latam: ipsi vero, ut regni sociæ, licere omnia.* Regis solum circumstabant lictores cum securibus & hastis, ut si quis non vocatus ingrederetur, eum occiderent, teste Herodoto *III.* Ammiano *xiv.* & aliis.

⁴ *Separata à conspectu Regis haberetur.]* Non vocata à rege esset. *Esther. iv. 11. Drusius.*

⁵ *Occumbere parat.]* In Hebræo: *Si moriar, moriar.* Magnanima vox sceminæ. Græci *ἐάν τι δπολέω με δὲν.* Josephus: *ἴπικονεῖτο, καὶ ἀποθανεῖν δὲν τῶν ἰσχυρῶν.*

⁶ *Aulam regis.]* *Esth. v.* Atrium interius, quod in aula, quæ in hac historia non semel porta vocatur. Sic Imperatores Turcarum hodieque suam aulam appellant. *Drus.*

⁷ *Barbarus re insolita perculsus.]* Quamquam nihil horum in textu Ebræo, tamen ex Græca editione colligimus, ipsam reginam percussam fuisse, quod rex eam irato vultu primum intueretur. *Drus.* Josephus: *Et forte torvis ac subirato vultu eam adspexerat.*

⁸ *Blandimento muliebri delinitus.]* Pro- tendit ei sceptrum aureum, quod qui tangebatur, *ἀκινδυνώω*, ut est apud Josephum. *Drus.*

⁹ *Unaque cum illo Haman.]* Ut eum in cæterorum procerum invidiam ac odium adduceret. *Lyra.*

* *Judææ*

1. XX. Igitur, quum jam post epulas, ¹ multis poculis, convivium calere cœpisset, Hester ² genibus regis advolvitur, gentis suæ perniciem deprecatur. Rex vero ³ nihil se petenti, si quid ultra peteret, negaturum pollicetur. Tum Hester arrepto tempore, ⁴ Hamanis mortem flagitat, in ultionem gentis, quam perditam cupierat. Sed rex, amici memor, paulisper cunctatur: deliberandique gratia ⁵ modicum secessit. Deinde regressus, ⁶ vidit Haman reginæ genua complexum. Succensus ira, & ⁷ appetitam reginam clamitans, ⁸ morte eum affici jubet. Et tum ⁹ regi compertum erat, ¹⁰ pœnam crucis per Haman Mardocheo paratam. ¹¹ Ita Haman ¹² eidem cruci affigitur, ¹³ omniaque bona ejus

Mar-

* *Judææ gentis infestus.*] Plus est quam inimicus. Sed Galestinus legendum suspicatur potius, *Judææ genti infestus.* Drusus.

1 *Multis poculis convivium calere cœpisset.*] Circuitione usus est, ut significaret id quod Ebræi dicunt, in convivio vini. Drusus. Darius ille vinosus fuit. Unde sepulchro ejus inscriptum: *Possim multum vini bibere, illudque recte ferre.* Athenæus x.

2 *Genibus regis advolvitur.*] Hoc est Sulpicii. Sigon.

3 *Nihil se petenti, si quid ultra peteret.*] Etiam si dimidiam partem Regni petieris tibi dabitur. *Esther.* v. Mos loquendi regibus frequens. Sic & Marci vi. 23.

4 *Hamanis mortem flagitat.*] Totum hoc à Sulpicio confictum videtur. Vide *Esth.* vii. 6. Drus.

5 *Modicum secessit.*] In hortum arboribus confictum. Drus.

6 *Vidit.*] Legendum: *Ut vidit.* Sigonius.

7 *Appetitam reginam clamitans.*] Ad stuprum. Drus. Vide quam sit lubricus in aula viventium status, ut suspiciones, sæpe etiam non veræ, ad eorum perniciem valeant. Grot.

8 *Morte affici eum jubet.*] Obvelato capite. Quod fieri solitum quibus Rex ira-

scabatur. *Aben Esra.* Hinc illa Romanorum formula: *Lictor, colliga manus, caput obnubito, verberato, arbori infelici suspendito.*

9 *Regi compertum erat.*] Ex indicio Harbonæ, qui unus erat ex eunuchis coram rege, id est, regis. *Esth.* vii. 2. Drusus. Is enim ex domesticis Hamani intellexerat, patibulum illud Mardocheo erectum. *Josèph.*

10 *Pœnam crucis.*] Crucem appellat, quam Ebræi *ץץ*, id est, lignum five arborem, Græci *ξύλον & ξύλον διδύμων*, Latini arborem infelicem. Drus.

11 *Eidem cruci affigitur.*] Græce *σταυρωτήν*; vel, si mavis, *ἐσταυρώθη*: quod verbum usurpant hoc loco interpretes Græci *σταυρωθῆναι ἐπ' αὐτῆς*, crucifigatur in eo. Sic editio Latina, quam Roma dedit. Nam in Latina Hieronymi, *appendice eum in eo.* Sic etiam Ebræi. Drusus. Non in domo sua, sed in porta urbis, ut additamenta volunt. Eo enim patibulum, quo conspectior mors esset, translatum. *A Lapide.* Fuit clavis cruci affixus. *Grot.* i. de cruce xi. Laqueo suffocatus, ut jam sit. *Alii.* *Ταύτ' ἐστὶ τὴ ἐπίχειρα τῆς Τυρρανικῆς φιλίας*, dicebat Aratus Sicyonius.

12 *Omniaque bona ejus Mardocheo data.*] Non Mardocheo, sed Esteræ reginæ, quæ postea Mardocheum eis præfecit. *Esth.*

Mardocheo data, ¹ Judæique sunt absoluti.

XXI. Artaxerxes regnavit ² annos duos & sexaginta, ¹ eidemque ³ Ochus successit. Huic rerum ordini recte ⁴ *Judith* actus ⁵ conferam. ⁶ Traditur enim, post captivitatem ² fuisse: sed ⁷ quis eo tempore Persis regnaverit, historia divina non edidit. Regem tamen, sub quo illa gesta sint, Nabuchodonosor nuncupat, non utique eum qui Hierosolymam cœperit. Sed nullum hoc nomine, post captivitatem, ⁴ apud Persas regnasse reperio, ⁸ nisi si ob impatientiam ⁹ & pariles

Esth. VIII, 1. & 2. *Drusius.* Jus erat regum Persarum, ut & Hebræorum, largiri confiscata. *Grot.*

¹ *Judæique sunt absoluti.*] In cujus beneficii memoriam institutum est festum Purim. Quocirca etiamnum Judæi eo die in Synagogis suis quotannis legunt historiam Esther: & quoties fit mentio Amani, pugnis & malleis pulsant scamna, perinde ac si caput Amani ferirent, uti testatur *Antonius* Margaritha libr. de *Risib.* Judæorum.

² *Annos duos & sexaginta.*] In hunc numerum consentit *Plutarchus* Artaxerxe. *Eusebius* ei tribuit annos XL. tantum, unde suspicatur *Sigonius* *Sulpicium* edidisse duos & quadraginta, errore, ut fit, ex numeris *XLII.* & *LXII.* sed fallitur. *Drus.*

³ *Ochus.*] Qui & Artaxerxes. *Eusebius* in *Chronicis*: *Ælianus* de varia historia libr. VI. cap. 8. Hic plurimos Judæorum in Hyrcaniam ad mare Caspium deportavit, ubi etiamnum habitare creduntur: atque inde aliquando erupturos opinio est. *Orosius* libr. III. cap. 7. *Drusius.*

⁴ *Judith actus.*] Liber *Judith* non extat in Canone Hebræo. *Hieronymus* eum ex Chaldæo transtulit.

⁵ *Conferam.*] Legendum, *conferam.* Infra, ut temporum ordo confertus sit. Idem *Epistola* secunda, ut est confertus apostolis & prophetis: & *Dial.* I. segm. I. Neque gravabor quamlibet conferte vobiscum, ut pascitis, fabulari. *Drus.* Sic & *Giselinus.*

⁶ *Traditur enim post captivitatem fuisse.*] *Judith* v. 23. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione, qua dispersi fuerant, adunati sunt, &c. *Paulo* ante in editione Græca fit mentio templi destructi, his verbis, καὶ ὁ ναὸς ἔρειψεν αὐτῶν ἐρητύθη εἰς ἔδαφος. Unde convinci erroris possunt, qui sentiunt hanc historiam accidisse sub Manasse rege Juda, cum *Deioces*, qui *Ecbatana* ædificavit, *Medis* imperaret. *Drus.*

⁷ *Quis eo tempore regnaverit.*] De quo magna controversia est. *Bellarminus*, *Serarius*, *Salianus*, *Pererius* & alii censent, sub *Manasse* contigisse, cum cognatus vel filius *Afarhadonis* *Assyrii*, *Merodach* *Baladan* *Babyloniis* imperaret, vel ipsis etiam *Assyriis*. Sed hæc opinio nequitquam subsistere potest. Quia *Pontifex* *Joachim* demum post reditum ex captivitate fuit. *A Lapide.*

⁸ *Nisi si ob impatientiam.*] Post captivitatem Judæorum neminem prodidere historiæ Persarum regem nomine *Nabuchodonosor*, nisi fortasse, inquit, Judæi aliquem ex regibus Persarum, ut *Ochum*, ob similitudinem morum, & actionum, eo nomine appellarint. Quemadmodum si quem conjuratorem exempli gratia *Catilinam* vocaremus. Legendum autem puto: *Nisi si ob impotentiam.* Item, quicumque ille, ut sit; *Nisi si ob impotentiam animi*, & pares in crudelitate conatus, quicumque ille rex fuerit, *Judæis* *Nabuchodonosor* appellatus sit. *Sigon.*

⁹ *Et pariles conatus.*] Id est, similes.

Ufus